

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת דברים, ו' באב תשע"ד

'אלה הדברים'

ספר דברים נפתח בפתיחה מפתיעה: "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל". פתיחה זו מלמדת על העתיד להתרחש בספר זה, ספר שהוא בעיקרו מספר נאומים של משה בגוף ראשון, שבהם הוא חוזר, מרענן ומסכם את כל מה שנעשה ונאמר לבני ישראל מאז יציאת מצרים. מדוע יש צורך לחזור על כל האירועים שעברו על ישראל, ועל ציווי מצוות שכבר נאמרו?

התשובה הפשוטה והטכנית היא כי יש בכך אזכור לדור המדבר, שלא בהכרח חווה את כל האירועים וגם אם כן, חווה אותם בתודעת ילד או נער.

ערב הכניסה לארץ, בעבר הירדן, משה מבקש ליישר קו, ולמלא את תודעת הזיכרון של דור הכניסה לארץ במה שנדרש וראוי בשביל להקים עם, ארץ ומדינה.

אולם נראה, כי לספר דברים ולנאומי משה ישנו ערך נוסף.

כשבחר הקב"ה במשה, להיות נביאו ולהביא את דברו אל ישראל ואל פרעה, מתברר לנו במעמד הסנה שכביכול 'פספס' הקב"ה פרט אחד חשוב וקריטי בקורות חייו של משה: "ויאמר משה אל ד' בי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פֶּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנִי" (שמות ד, י). התכונה הבסיסית הנדרשת מנביא היא יכולת דידיקטית (המשמעות האטימולוגית של נביא היא 'מדבר' – לשון ניב), ולמשה חסרה תכונה זו.

תשובתו של הקב"ה למשה אף היא מפתיעה: ויאמר ד' אליו מי שם פה לאדם או מי ישום אדם או חרש או פקח או עור הלא אני ד'. ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר (שמות, יא-יב). הקב"ה אינו פותר בדרך קסם את כבדות הפה של משה, אלא רק מבטיח לו שהוא יהיה עם פיו.

כמובן שהדברים אינם במקרה, ולא מדובר בטעות. הקב"ה בוחר אדם כבד פה, בכדי שיהיה ברור שהדברים שידבר משה לישראל הם לא דברי משה כי אם דברי אלוקים ששם את הדברים בפיו של משה. תוקפם של הדברים אינו מכוחו הדידיקטי או הרטורי של משה אלא מעצם היות הדברים דברי אלוקים חיים.

והנה, מגיע הרגע, שמשה כבד הפה, פותח את פיו ומדבר דברים משלו, אמנם ברוח אלוקים ואף דברי משה בספר זה הם דברי אלוקים חיים, אולם ייחודם הוא בפריזמה החדשה שמוענקת לכל סיפורי המדבר ולכל ציווי ה' – הפריזמה האנושית.

נראה שאת ההבדלים הרבים שבין התיאורים בספר דברים לבין התיאורים בשאר התורה, ניתן להסביר על פי העיקרון הזה – ההבדל בין הפריזמה האנושית לבין הפריזמה האלוקית.

כבר בפרשתנו, אנו פוגשים מספר הבדלים ואחד מהם הוא מקור היוזמה לשליחת המרגלים. בפרשת שלח בספר במדבר היוזמה הינה אלוקית: "שלח לך אנשים", בעוד שבתיאורו של משה היוזמה הינה אנושית: "ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו" (דברים א, כב). ניתן להציע מספר הסברים, כיצד בסופו של דבר משתלבות במציאות הריאלית הפריזמה האנושית והאלוקית, אולם עיקרו של עניין הוא ההכרה בכך שישנן שתי פריזמות כאלו, ואחד מתפקידיו החשובים של ספר דברים הוא הגושפנקה האלוקית הניתנת לפריזמה האנושית, דרך משה רבינו וקבלת דבריו שנאמרו אף הם באופן נבואי כדברי אלוקים חיים וכחלק מחמשת חומשי התורה.

לעיקרון זה, ישנו תפקיד משמעותי בהווייתנו הדתית, והוא משתקף בספר דברים כולו. פעמים רבות, אנו פוגשים בספר תיאור של מצווה, אחרת מהתיאור בשאר הספרים, תוך מתן דגש להיבט האנושי שלה, שיכול לבוא לידי ביטוי לדוגמה בפן הסוציאלי של המצווה. כך ביחס לציווי על השבת בספר דברים המדגיש את פן המנוחה והדאגה לעבד ולבהמה, יותר מאשר הפן הדתי אלוקי של בריאת העולם. כך ביחס לעבד עברי שגם לגביו, בספר דברים מודגשת הדאגה הסוציאלית לחלש, יותר מאשר ההנמקה הדתית הקובעת 'כי עבדי הם' המופיע בויקרא. כך גם ביחס לשלושת הרגלים המתוארים גם בהיבט של הדאגה לגר, ללווי, לתושב ולכל מי שזקוק לעזרה, ועוד כהנה וכהנה.

הצטרפותו של ספר דברים לארבעת החומשים האחרים הינה קביעה דרמטית ביחס למקום האנושי הנוגע בשאלות של צדק חברתי, סוציאליזם, דאגה לפרט, ואפילו חופש ביטוי, כערכים שיש להם מקום בתוך המרחב הדתי, ובעצם בהיותם חלק מן התורה, הקב"ה מבקש ללמדנו, שאל לנו להתייחס לערכים הנ"ל, הזומחים מנקודת מבט אנושית, כערכים שהם 'מחוץ' למרחב הדתי, וכמתלויים אליו מן הצד. ההיפך הוא הנכון. כשנותן הקב"ה למשה, להצטרף אל ארבעת הספרים בנאומיו, ובנקודת מבטו האנושית, הוא מבקש לקבוע כי הפריזמה האנושית המביאה בחיקה את כל הערכים החברתיים והאנושיים, היא עצמה חלק מהגילוי האלוקי וחלק מדבר ה' הבא לעולם, ואין קיום דתי – רוחני שלם, ללא הכנסתם של הערכים הללו ונתינת משקל משמעותי להם כמעצבים גם את העולם הרוחני וגם את העולם ההלכתי.

הכותב הינו: הרב איתמר אלדר

ר"מ בישיבת פתח-תקוה המתחדשת אמי"ת בכפר בתיה ומרבני 'צהר'.

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

